

Ю. Л. Грінченко

*к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ЧИ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК – ПРІОРИТЕТИ ДЛЯ УРЯДОВОЇ ПОЛІТИКИ

Економічне благополуччя та висок й рівень життя є загальноприйнятними цілями для демократичних держав. Проте не стихають суперечки щодо шляхів досягнення цих цілей як в політико-адміністративній, так й науково-академічній площині. Наприклад, неокласичний синтез наполягає на активній ролі уряду насамперед з точки зору стимулювання та підтримки приватного сектору. Австрійська економічна школа на перший план виводить провідну роль вільного ринку тоді як роль уряду обмежена лише захистом умов справедливої конкуренції та правил вільного ринку. Неокейнсіанська теорія переосмислює роль держави як головного інструмента стимулювання попиту та регулювання потоку доходів серед економічних агентів. Із теоретичної площині ці дебати стали насущними для майже всіх без винятку держав світу із 2008 р., коли почалася найглибша та найдовша рецесія із часів закінчення другої світової війни. Найпопулярнішими антикризовими заходами стали жорстка економія, макроекономічна стабілізація та масштабні програми із стимулювання короткострокового економічного зростання. Незважаючи на хаотичність та суперечливість антикризових заходів та непевність зберігся загальний консенсус щодо того, що довгострокове зростання залежить від інновацій, підприємництва та виробництва – тобто мікроекономічних, не макроекономічних чинників. Однак політичний дискурс здебільше точиться навколо макроекономічної стабілізації, а не мікроекономічного впорядкування.

Неможливо не помітити, що термін «економічний розвиток» часто звужується до поняття «економічне зростання». Насамперед це відбувається через те, що економічне зростання набагато легше виміряти. Урядам легше контролювати цей показник та звітувати про свої успіхи в забезпеченні саме зростання національної економі-

ки. Однак неможливо окреслити роль уряду у розвитку та регулюванні національної економіки без розрізнення понять економічного розвитку та економічного зростання. Концептуальна різниця між цими поняттями полягає у тому, що вони відображають кількісний та якісний боки збільшення національної економіки. Економічне зростання – це насамперед збільшення сукупної продукції, економічний розвиток стосується здебільше поліпшення якості економічних процесів, впровадження нових товарів та послуг, управління економічними ризиками та динаміка інновацій та підприємництва. Економічний розвиток означає збільшення потенціалу економічної системи, наприклад економічної економіки, що як наслідок є запорукою більш швидкий темпів економічного зростання. Але на відміну від економічного зростання економічний розвиток менш залежний від виключно ринкових сил. Розвиток є результат довгострокових інвестицій в генерація нових ідей, трансферу знань та розбудови інфраструктури, а також від якості функціонування соціальних та економічних інститутів та співпрацею між державним та приватним секторами.

Економічний розвиток потребує колективних дій та значних за масштабами та розрахованих на довгострокові ефекти інвестицій. Економічний розвиток потребує основних умов, необхідних для мікроекономічного функціонування економіки. Ці умови входять у компетенцію уряду. Але чи може відбуватись економічне зростання без забезпечення економічного розвитку. Як свідчить практика, це можливо у короткостроковій та навіть середньостроковій перспективі. Але лише економічний розвиток створює підґрунтя для сталого економічного зростання в довгостроковій перспективі.

В соціально-політичному контексті зайнятість є в центрі уваги політичних сил. Економічне зростання безпосередньо веде до збільшення кількості робочих місць, в той час як для економічного розвитку більш важливими є рівень зарплат, можливості кар'єрного росту та робочі умови. Економічний розвиток залежить від освіти, яка є важливою аби працівники могли більш повно брати участь в еконо-

мічних, соціальних та культурних моделях поведінки, які заохочують ініціативу та взаємодію, а також співпрацю замість конфронтації між урядом та бізнесом. Економічний розвиток вимагає певного балансу: підвищення рівня освіти потребує відповідних зусиль для зростання складності економіки, яка б могла забезпечити робочі місця для більш кваліфікованих кандидатів. Зосередження уваги на освіті без підтримки розвитку промисловості створює відтік мозків, оскільки кваліфікована робоча сила мігрує до відповідних її рівню можливостей для кар'єри. Це можна було спостерігати протягом більше 70 років у країнах, що розвиваються повсюди в різних регіонах розвинутого світу. Міста та регіони ростуть швидко, якщо вони пропонують багато можливостей для зайнятості. З тією ж логікою, державні інвестиції в науку не дадуть передбачуваних переваг, якщо немає компаній, навколо яких є бачення та можливості для перетворення результатів досліджень та винаходів на потрібні товари та послуги. Ринки ефективно функціонують в світлі регулювання короткострокових операцій, але не мають стимулів для залучення основних економічних агентів до процесів розвитку.

Тривалий час питання економічного розвитку розглядалось здебільш в контексті відставанням регіонів та викорінення бідності [1, с. 84]. Однак концепція економічного розвитку все більше актуальна саме у розвинутих країнах. Усі регіони вразливі під час економічної реструктуризації та потребують комплексних програм пристосування до економічних змін. Міста та регіони, які коли колись процвітали, втратили свої позиції під впливом міжнародної конкуренції та ведуть відчайдушну боротьбу за переосмислення себе. Навіть регіони, які наразі добре справляються, усвідомлюють, що їх економічна база може швидко зникнути, залишаючи їх незахищеними від майбутніх загроз. Безперервна реструктуризація – це норма сьогодення, і загальна проблема полягає в тому, як найкраще забезпечити економічне майбутнє. Концепція економічного розвитку зараз актуальна для всіх без розподілу на розвинутих та тих, що розвиваються, країн світу, для всіх міст та громад.

Отже важливо чітко визначення економічного розвитку та його логіки. Економічний розвиток визначається насамперед як розвиток потужностей, що розширюють можливості економічних суб'єктів. Ці суб'єкти можуть бути фізичними особами, фірмами або цілими галузями. Цей розвиток спирається на нові ідеї та їх швидку реалізацію. Однак важко передбачити наступну нову блискучу ідею або зрозуміти, як може виникнути новий проривний продукт. На відміну від ресурсної економіки, де місце розташування визначає обсяг доступних природних ресурсів, сучасна економіка, що спирається на знання, залежить від потенціалу, який будується з часом. Багато успішних регіональних економік розвиваються через певні історичні обставини, але щастить підготовленим. Лише прозорливості недостатньо, потрібно мати й наготові можливості. Перевага в економічному розвитку впливає з інвестицій у потужності, які можуть дати економічний зиск лише у довгостроковій перспективі. За відсутності чітких пріоритетів розвитку найкраща стратегія полягає у тому, аби залучити якнайбільше людей до участі у суспільних та економічних процесах. Нові приклади економічного розвитку містять масштабні інфраструктурні проекти, які сьогодні поширюються на цифрову сферу та створення і використання знань. Важливо забезпечити освіти та поширення комп'ютерної грамотності в той час, коли від працівників зазвичай вимагається ступінь бакалавра з очікуванням подальшого навчання. Отже, приватний сектор може використати ці можливості для створення економічного зростання, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню добробуту громадян, громад та суспільства. Звичайно, розподіл прибутку в сучасній економіці знань, як відомо, нерівномірний [2. с. 748]. Складність у поєднанні суспільних інтересів полягає в тому, щоб знайти баланс, який сприяє економічним транзакціям, а не просто регулює, а також забезпечує підтримку та стимули, не придушуючи ініціативи.

При визначенні економічного розвитку потрібно обговорювати роль уряду. Уряд є засобом колективної дії: агент, для якого головним є громадяни та підприємства в межах своїх кордонів. Якщо

бізнес прагне максимізувати прибуток та збільшити власну вартість, то уряд є засобом досягнення загального блага. Уряд є єдиним суб'єктом, який має мандат на підтримку добробуту та процвітання нації та економічного впливу, щоб підтримувати економіку на шляху розвитку. Уряд є економічним суб'єктом, який має найкращі можливості для здійснення довгострокових інвестицій. Незважаючи на певне домінування дерегулювання економіки та зменшення втручання уряду в економічні процеси з часів рейгономіки. Цілісної концепції на підтримку активної економічної ролі уряду поки економічна наука не може запропонувати, а аргументи на користь такої ролі виявляються поки слабкими. Але криза останнього десятиліття довела навіть найбільшим прихильникам вільного ринку, що саме уряд врятував фінансові ринки від саморуїнації. Країни намагаються копіювати та відтворити політику, яка вивела економіку країни на рейки зростання після важкого економічного шоку. Але країни ЄС не можуть вже десять років відновити сталий розвиток, гальмує Китай та інші Азійські країни. Для України важливим висновком є те, що довгострокові перспективи розвитку національної економіки потерпають від надмірної концентрації уваги уряду на макроекономічній стабілізації. Мікроекономічні аспекти, такі як підприємництво, трансфер технологій, галузеві баланси, ефективність ринків не отримують достатньо уваги. Поки немає сталих систем співробітництва уряду та бізнесу саме заради економічного розвитку. Перспективи зайнятості є непевними, а інфраструктурні проекти – хаотичними та спрямованими на збереження застарілої галузевої структури аніж впровадження економіки знань.

Література:

1. Feldman M. Silos of Small Beer: A case study of the efficacy of federal innovation programs in a key midwest regional economy // M. Feldman, M., & L. Lanahan. – S. Progress (Ed.) – (Vol. September 23, 2010). Washington DC: Center for American Progress – P. 68-97.
2. Green F. Overqualification, job dissatisfaction, and increasing dispersion in the returns to graduate education / F. Green, Y. Zhu // Oxford Economic Papers. – 2010. – № 62(4). – P. 740-763.